

SIKKER ELVEKRYSSING

Hvordan vade trygt med en gruppe

Av Kjell Jonsson, Fjellboms, 16.10.2018

Mange av DNTs T-merkede ruter har innlagte vad. I tillegg kan det i perioder hende at elver som normalt kan krysses uten vad er flomstore, eller at en bro mangler. Ved kryssing av enkelte mindre elver kan det være fristende å bare hoppe fra stein til stein. Noen ganger kan det være en grei løsning, men faren er at noen sklir og faller i elva. Selv om elva er grunn og rolig kan resultatet likevel bli en våt deltaker, og i verste fall hodeskade. Vi anbefaler derfor å senke terskelen for å gjennomføre et vad. Better safe than sorry! Og husk at å snu og gå tilbake kan i noen tilfeller være det rette.

Alt vann i Norge defineres som kaldt vann, og selv på varme sommerdager holder elvene i fjellet kun få grader. Dette må man ha i tankene når man gjør sikkerhetsvurderinger rundt en mulig elvekryssing. Skulle noen falle i elven er faren til stede for både fallskader og hypotermi.

En glad vader. Foto: Kjell Jonsson, Fjellboms.

Forberedelser ved kjente vad

På enkelte stier er det kjente vad. Dette er ofte markert i turkartet. Det kan også være at man forventer større vannføring enn normalt grunnet nedbør eller snøsmelting. Er det snøsmelting som er årsaken til økt vannstand vil vannføringen være på sitt minste tidlig på morgenen, mens den gradvis vil øke i takt med temperaturen utover dagen. Sjekk ellers opp om sesongbroene ligger ute, eller om helårsbroene er uskadet etter vinteren.

Følg med på været i området i forkant av turen, samt værmelding, og forhør deg med hyttebestyrere eller Turinformasjonen i DNT for oppdatert informasjon.

Informer gruppen i forkant av dagsetappen, slik at de har egnet fottøy liggende lett tilgjengelig i sekken. Mange turdeltakere har aldri vadet før, og enkelte kan være engstelig for denne øvelsen. Informer kort om hvordan det foregår og ufarliggjør vadingen for deltakerne. Unntaksvis kan enkelte gå og grue seg hele dagen på det, i deres hode, «livsfarlige» vadet. I slike tilfeller gjelder det å få tankene deres over på andre ting så det ikke bygger seg opp en uoverkommelig hindring i tankene deres.

Som turlleder må du i forkant av fellesturen undersøke om det kan forventes vad, og hvorvidt det betyr at du bør medbringe ekstra utstyr som tau, karabinere, gåstaver, etc.

Det er lurt å pakke i vanntette poser, i stedet for regntrekk til sekken, slik at alt tøy er tørt selv om man skulle falle i elva.

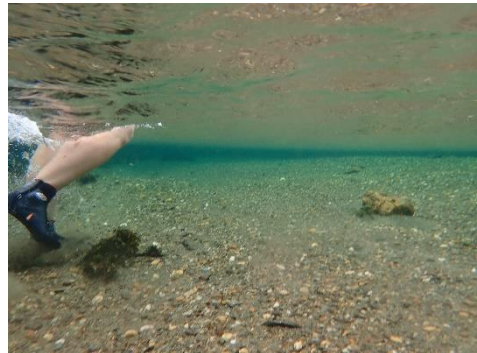
Valg av vadested

Når gruppen ankommer elven er det viktig at du som turlleder tar tydelig ledelse. Sørg for å samle gruppen og gi klare beskjeder. Hvis det ikke er gunstig å vade der stien møter elva, ber du gruppen sette seg ned og ta en kort pause, mens du får tid til å rekognosere oppover eller nedover elva.

Må vi vade? Vurder alternativene og konsekvensene av valget ditt.

Det vi ser etter i et egnet vadested er:

- Lite strøm
- Langt nok unna stryk og fossefall hvis vi skulle falle i elva
- Fordelaktige bunnforhold
- Greit å komme seg ned til og opp av elva

Fine bunnforhold, grunt og lite strøm gir en fin og trygg kryssing. Foto: Kjell Jonsson, Fjellboms.

Det er også å foretrekke at det ikke er så dypt der vi skal vade, men det er bedre med dypere, rolig vann enn vannmasser i bevegelse som gjør oss ustødige. I praksis finner vi ofte et godt vadested der elva blir bred og grunn, slik at vannmassene spres utover og mister kraft. Slike steder er ofte også bunnforholdene enklere, med sandbunn i stedet for glatte steiner.

Det kan være vanskelig å finne et vadested som tilfredsstill alle ønsker. Velg da et krysningspunkt som er godt nok, fremfor å bruke lang tid på å rekognosere langt oppover og nedover elva.

Vi må gjøre en risikovurdering av hva som skjer hvis en person faller i elven. Hva blir konsekvensen av et fall? Vil personen bli dratt med av strømmen? Er det farlige stryk nedenfor? Vil vi være i stand til å hjelpe personen opp av elva? Risikerer vi skader?

Velg vadested der strømmen er minst, eller liten nok. Tauet settes på skrå motstrøms. Da er det lettest å holde balansen når man krysser. Foto: Kjell Jonsson, Fjellboms.

Fottøy

Det finnes mange løsninger for hva man skal ha på beina ved et vad, og det er fordeler og ulemper ved de fleste. Vi anbefaler at du gir gruppen en måte å gjøre det på. Pakk gjerne fjellstøvle ned i sekken slik at de ikke henger på utsiden eller rundt halsen og gjør deg mer ustabil.

Barbeint

Du bevarer sko og sokker tørre, og du slipper å ha med ekstra fottøy til vadingen. Ulempene er at beina er sårbare for skarpe steiner og det gir dårlig feste på glatte steiner. Foten er også mer eksponert for kulde.

Ullsokker

Ullsokker gir godt feste på glatte steiner, og skåner beina noe. Er merkbart varmere enn barbeint, selv om vannet renner rett igjennom. Et ekstra sokkepar veier heller ikke mye. Ullsokk er kanskje det foretrukne alternativet.

Crocks eller sandaler

Veier lite og kan også brukes som hyttesko. Beskytter mot skarpesteiner og gir ofte godt feste. Det er veldig varierende hvor godt feste sandaler gir. Viktig at sandalene sitter fast på foten, altå ikke flip-flops. Benytter man en ullsokk i skoen skjermer den noe mot kaldt vann.

Padlesko eller padlesokker

Padlesko beskytter mot skarpe steiner, og neopren varmer beina. Ulempene er at de ikke gir like god friksjon som ullsokker og crocks, har få andre bruksområder og veier en del. Padlesokker veier lite og har omtrent tilsvarende egenskaper som ullsokker.

Fjellstøvler med gamasjer

Har man gode fjellstøvler og strammer gamasjer godt rundt disse kan man komme seg tørt over uten å måtte ta av seg, hvilket er effektivt. Enkelte velger i tillegg å teipe overgangen mellom sko og gamasje. Dette er en kortvarig og lite miljøvennlig løsning som vi fraråder. Selv om gamasjer er en god løsning for noen er faren stor for at noen i gruppen ikke har en tett nok overgang, og du risikerer da at flere personer i gruppen må gå med våte støvler resten av turen. Vi fraråder å gjennomføre vading med gamasjer på fellestur.

Fjellstøvler uten sokker i

Enkelte tar til orde for å gå i støvlene uten sokker i og uten gamasjer. Denne løsningen forutsetter at du har støvler med lite foring og som tørker fort. Alternativt må du putte plastposer i støvlene utenpå sokkene, men du mister da pusteevnen i skoene, blir klam og risikoen for gnagsår øker.

Hjelpemidler

Gåstaver er fint å støtte seg på, særlig for førstemann til å krysse elva før man får satt opp hjelpetau. Alternativt gjør en kraftig pinne omtrent samme nytten.

Er elva stri kan det være lurt å sette opp et hjelpetau/sikkerhetstau. For å krysse en elv trenger man fort 20 meter tau. Vi anbefaler 5-6 mm tykkelse statisk tau. Ved oppsett av et hjelpetau, et tau man bare holder fast i, kommer man langt med bare et tau og en karabin. Er elva veldig stri bruker vi et sikkerhetstau der alle deltakerne festes fast. Da trenger man i tillegg tau til å lage seler og flere karabinere.

Hjelpetauet viser også deltakerne hvor i elva man skal gå.

Staver gir god støtte. Løse hoftebelte i tilfelle fall. Foto: Kjell Jonsson, Fjellboms.

Organisering av vad og oppsett av tau

Start med å samle og informere gruppen. Man ønsker å gjennomføre vadingen så effektivt som mulig slik at fremdriften opprettholdes. Når egnet vadested er funnet må man vurdere hvorvidt tau er nødvendig.

Hvis man velger å sette opp tau må man også velge vadested ut ifra trær eller steiner hvor tauet kan festes. Tauet festes på skrå over elven, slik at man krysser motstrøms. Fortrinnsvis bør man få en av de sterkeste deltakerne i gruppa til å krysse elva først. Hvis turleder går først og faller er det kanskje ingen til å organisere redning.

For å være sikker på at tauet blir godt festet på den andre siden av elva, kan det være lurt å ha gjort klar en knute på forhånd pluss en karabin. Den som krysser først trenger da bare å legge tauet rundt et tre og klippe inn på karabineren.

Når førstemann krysser elva må han mulig sikres noe lengre opp på startsiden av elv, sammenlignet med der hjelpetauet skal gå. Det er på grunn av at hvis han faller trenger vi en lengre sikkerhetssone før strykene. De som sikrer førstemann slår tauet rundt et tre og mater etter tau etter hvert som personen beveger seg over elva.

Når tauet er festet på begge sider av elva, sender man over en og en. Det er viktig at kun en person går om gangen, slik at hvis noe skulle skje er det kun en person som må berges. Deltakerne instrueres i å holde tauet stramt medstrøms. Man kan med andre ord ikke benytte tauet som et gelender eller slakk line.

Det er fint om man på motsatt side av elva tar imot personene som krysser over og hjelper dem i land. Man må sørge for at de siste som krysser ikke

Tauet holdes stramt medstrøms. Foto: Kjell Jonsson, Fjellboms.

glemmes av dem som allerede har krysset elva. De er ofte mest fokusert på å få på seg tørre sokker og sko, og er ikke i beredskap for å hjelpe til ved et uhell. Turleder bør av samme grunn ikke være den siste som krysser elva.

Sistemann løsner tauet og binder seg inn, og blir sikres fra den andre siden.

Finnes ingen egnede trær eller steiner å feste tauet i kan man holde tauet fast med kroppstygden og sekker. Det er ikke optimalt, men bedre enn ingenting.

Når man krysser elva bør hoftebelte- og brystspenne på ryggsekken være åpnet, slik at man med et fall raskt kan få av seg sekken.

Utrygg deltaker og barn

Er en person engstelig for å krysse, bør denne personen sendes over så tidlig som mulig, like etter førstemann. Blir man stående og vente på tur er det lett at angsten får tid til å øke.

For å øke trygghetsfølelsen kan man velge å la denne deltakeren krysse uten sekk, og ber en av de andre deltakerne gå to turer. Man blir mindre ustabil, men ulempen er at man får mindre marktrykk til å stå imot strømmen. Ved mindre kryssinger kan et par staver være nok til å øke trygghetsfølelsen.

Det er også mulig å gå sammen med personen over elva. Det som da er viktig er å gå tett sammen, og holde under armen. Bare leier man hverandre i hånden vil fallenergien bli så stor før man får motvirket fallet at begge vil falle. Den som støtter bør gå på oversiden av den utrygge deltakeren. Han tar da av noe av trykket fra strømmen, samt at ved et fall vil ikke den utrygge falle på den som støtter.

Har man barn med i gruppen, la barna gjerne krysse selv hvis forholdene ligger til rette for dette. Det man i midlertid må være observant på, i tillegg til kroppsvekt, er at barn lettere kan kjøles ned i kalde elver. Mindre barn bør bæres over. Sørg da for å bære dem lavt, ikke på skuldrene, slik at et eventuelt fall blir så kort som mulig. Bæring på rygg gir best stabilitet. Man bør ha armene fri for balanse/staver/tau.

Hvis du vet at du må vade og har barn i gruppen bør du i turplanleggingen legge inn ekstra tid.

Gjør trygge valg og vad heller en gang for mye enn for lite.

Ta tydelig ledelse når gruppen kommer til en elv som må krysses.

Vær effektiv, slik at fremdrift opprettholdes.

Ta heller et litt dypere vad i rolig vann enn et grunnere vad i stri strøm hvor du ikke ser bunnen.

Sett opp tau ved behov.

Bruk deltakerne aktivt, slik at du kan konsentrere deg om å holde oversikt.